

Society at a Glance: OECD Social Indicators 2006 Edition

Summary in Hungarian

Pillantás a társadalomra: OECD társadalmi mutatók, 2006. évi kiadás

Összefoglalás magyarul

A *Pillantás a társadalomra* című, kétévenként megjelenő kiadvány a társadalmi mutatókat foglalja össze, és számszerű adatokat keres az OECD-társadalmak kiegyensúlyozottságában, egészségi állapotában és kohéziójában megfigyelhető tendenciákra vonatkozóan.

A *Pillantás a társadalomra* 2006. évi kiadásában külön fejezet foglalkozik a társadalmi mutatók állampolgári és társadalmi jólét mérésében játszott szerepével.¹ A legismertebb mutató természetesen a GDP, ám ez az adat csak az adott országon belüli termelést veszi figyelembe, és nem tartalmazza a termelési folyamatban felhasznált tőkét, illetve a külföldről származó bevételeket. A nettó nemzeti jövedelem (NNI) e két tényezőt is számításba veszi. 28 OECD-ország adatai állnak rendelkezésre, melyek azt tükrözik, hogy az 1 főre jutó nemzeti jövedelem körülbelül 24 000 amerikai dollár volt 2004-ben, ami 15%-os növekedést jelent 2000-hez képest. Az egy főre jutó NNI az Egyesült Államokban a legmagasabb, 32 943 amerikai dollár, míg a jelentősebb országok közül Franciaország, Németország, Olaszország és Japán is az 1 főre jutó NNI-különbség növekedéséről számolt be az Egyesült Államokhoz képest az 1990-es évek eleje óta (28–35% között), Nagy-Britannia ugyanakkor jelentős szűkülést könyvelhetett el (kevesebb mint 20%-ra). Az országok teljesítményének gazdasági és társadalmi mutatók alapján történő összehasonlítása rámutat néhány jellegzetességre és lényeges eltérésre. Mindkettőre szükség van ahhoz, hogy átfogó képet kapjunk a jólétről és annak időbeli változásáról.

Az OECD országok népessége öregszik, a termékenység csökken, és egyes országokban nő a migráció

A teljes korfüggőségi ráta (a 16 év alatti és 64 év feletti emberek aránya a 16–64 év közöttiekhez képest) 2005-ben átlagosan 0,65 volt, 2050-re ez a szám várhatóan 0,88-ra nő. Ez a tendencia főleg a hosszabb születéskor várható élettartam és az alacsonyabb termékenységi mutatók következménye, amelyek együttesen meghaladják az OECD országok felé áramló erős migrációs mozgások hatását.

¹ Az alábbi webhely részletesen ismerteti az összes mutatót, beleértve a jelen kiadásban nem szereplő mutatókat is:
www.oecd.org/els/social/indicators/sag

Hosszabb születéskor várható élettartam

A születéskor várható élettartam 1960 óta a nőknél mintegy 10 évvel nőtt, és 2004-ben elérte a 81 évet, míg a férfiaknál ugyanez a mutató 9,4 éves növekedéssel ma 75,4 év, vagyis a nemek közötti különbség enyhén nőtt. 2005-ben 100 fő 20–64 év közötti személyre 24 fő 64 év feletti jutott, ami 1980-hoz képest 20%-os növekedést jelent. 2050-re ez az arány várhatóan több mint kétszeresére (52%-ra) nő az OECD-térségben. 2004-ben az OECD-országok többségében a 65 éves és annál idősebb korcsoport 3–6%-a hosszú távú ápolási intézetekben élt, ez az arány azonban az elmúlt évtized során számos országban csökkent, ami részben annak köszönhető, hogy az idősek lehetőség szerint inkább otthoni ápolást igényelnek. Ez azonban azt is jelenti, hogy a hosszú távú ápolási intézetekben jelenleg élők átlagosan idősebbek és rosszabb egészségi állapotúak, mint korábban.

Alacsonyabb termékenységi arány

A termékenységi ráta valamennyi OECD-országban elmarad a helyettesítési szinttől, kivéve Mexikót és Törökországot (2,2, illetve 2,4), valamint Izlandot és az Egyesült Államokat (ahol az érték kb. 2,1). 2004-ben az OECD-országok termékenységi rátáinak átlaga 1,6 volt, ugyanakkor a mutató 2002 óta mérsékelt növekedést mutat. Határozottan kirajzolódó (és egyre szélesedő) szakadék tátong a nők által tervezett és a valóban megszült gyermekek száma között, ami arra utal, hogy a termékenységi ráta csökkenése részben azokkal az akadályokkal függ össze, amelyekkel a fiatalok a családalapítás mérlegelésekor szembesülnek; ilyen például a megfizethető gyermekgondozási intézmények hiánya.

2004-ben a kis születési súlyú (2500 gramm alatti) csecsemők átlagosan az összes élve születés 6,5%-át tették ki. Ez az arány 1980 óta egyes OECD-országokban nőtt, aminek oka a többes szülések magasabb aránya (melyek esetében nagyobb a koraszülés és a kis születési súly valószínűsége), a gyermekvállalás elhalasztása a nők harmincas éveire vagy még későbbre (a nők első szüléskori átlagéletkora 1970 óta minden évtizedben mintegy 1 évvel nő), valamint a gyógyászati technológiák fejlődése, melyek ma már egészen kis magzatoknak is egyre nagyobb esélyt adnak az élve születésre. A kis születési súly gyakorisága az országok között és az országokon belül egyaránt eltéréseket mutat. Az Egyesült Államokban például az alacsony súllyal született fekete gyermekek aránya majdnem kétszerese a fehér gyermekek mutatójának, és hasonló különbségek mutathatók ki Ausztráliában és Mexikóban is az őslakos és a nem őslakos népesség között.

Az OECD-országok népességének egyre nagyobb aránya külföldi születésű

2004-ben az OECD népességének mintegy 10%-a volt külföldi születésű, a nettó migrációs ráta pedig a 2000-es évek elején egyharmaddal magasabb volt, mint az 1990-es évek elején. Az OECD átlagát egyes országok – például Spanyolország és Írország – magas mutatói felhúzzák; ezekben az országokban korábban nettó kiáramlásról számoltak be. 2004-ben az állandó bevándorlói beáramlás legnagyobb részét (átlag mintegy 60%-át) a családtagok tették ki.

A foglalkoztatás nő, a nem, kor és képzettség szerinti különbségek azonban megmaradnak...

A 2001 óta minden évben növekvő munkanélküliségi ráta 2004 és 2005 között 7,3%-ról 7%-ra csökkent, és 2005-ben a foglalkoztatás/népesség mutatók számos OECD-országban az 1980-as évek óta mért legmagasabb szintet érték el. A foglalkoztatási ráták országok közötti különbségei azonban továbbra is jelentősek. A skála a 70%-os vagy annál is magasabb arányt képviselő országoktól – Egyesült Államok, Ausztrália, Hollandia, Kanada, Egyesült Királyság és Svédország – a 60%-os vagy annál is alacsonyabb mutatót produkáló országokig – Törökország, Lengyelország, Magyarország, Olaszország, Szlovákia, Mexikó – terjed. A foglalkoztatási ráták számos közép- és kelet-európai országban, valamint Törökországban 5 százalékponttal alacsonyabbak, mint az 1990-es évek közepén.

... különösen a nők, fiatalok és a kevésbé jól képzettek esetében

A 25–54 év közötti (legnagyobb arányban foglalkoztatott) korcsoport foglalkoztatási mutatói valamivel meghaladják a 78%-ot, az 55–64 éveseknél ugyanakkor az érték 49%-ra, a 15–24 éveseknél pedig 42%-ra csökken. 2005-ben a nők foglalkoztatási aránya 16 százalékponttal, béreik pedig 18%-kal maradtak el a férfiak hasonló mutatóitól. Az anyák foglalkoztatási rátái jelentősen elmaradnak a gyermektelen nőkéhez képest (egygyermekes anyák esetében 4 százalékponttal, két- vagy többgyermekeseknél 13 százalékponttal); a gyermekgondozási költségek részben magyarázatot adnak erre a különbségre: két gyermek folyamatos gondozásának közvetlen költsége a háztartás nettó jövedelmének átlagosan 17%-át teszi ki mind az egy, átlagos keresetű szülővel rendelkező háztartásban, mind pedig egy kétkeresős családban, ahol az egyik szülő átlagos bért, míg a másik annak kétharmadát keresi.

A középiskolai végzettségnél alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők foglalkoztatási arányai 17 százalékponttal alacsonyabbak, mint a középiskolai végzettségűeké, és 27 százalékponttal alacsonyabbak, mint az egyetemi vagy más felsőfokú diplomával rendelkezők esetében.

A munkára vonatkozó adóék, vagyis a munkáltató által egy átlagos alkalmazott után fizetendő bérköltség és az alkalmazott által hazavitt fizetés közötti különbség 2005-ben a bérköltség 37%-át tette ki, ami 2000 óta fél százalékponttal csökkent. A legjelentősebb összetevő a munkáltatók társadalombiztosítási hozzájárulása, ami átlagosan az összes bérköltség kb. 15%-át teszi ki.

... miközben a sztrájkok és a balesetek száma egyre csökken

Balesetek és betegség

1995 óta – a spanyolországi nem halálos kimenetelű balesetek kivételével – csökkentek a halálos és nem halálos kimenetelű munkahelyi balesetek. 2003-ban a nem halálos kimenetelű balesetek száma 100 000 dolgozóra vonatkoztatva a hollandiai 1200 és a spanyolországi 6500 között mozgott, míg a halálos kimenetelű balesetek aránya a nagy-britanniai 1 és a törökországi 20,6 között volt. A munkahelyi balesetek nagymértékben koncentráálódtak a mezőgazdaság, egyes gyártó iparágak, az építőipar

és a közúti közlekedés területére. Mivel ezekben az ágazatokban túlnyomórészt felnőtt férfiak dolgoznak, a halálos balesetek elszenvedőinek több mint fele a 45–54 év közötti korcsoportból kerül ki (míg a nem halálos kimenetelűekben az érintettek több mint fele a 25–44 év közötti korcsoportból való).

2005-ben a főállású alkalmazottak betegsége miatt elveszett munkanapok száma a svédországi 25 és a görögországi 1 nap alatti érték között változott, mely értékekben a nők magasabb távolmaradási aránnyal képviseltették magukat. 2005-ben Finnországban, Magyarországon, Norvégiában, Lengyelországban, Svédországban és az Egyesült Királyságban a 15–64 év közötti férfiak 5–8%-a nyilatkozott úgy, hogy nem dolgozik, és nem is keres munkát betegség vagy tartós munkaképtelenség miatt; Dánia, Izland és Hollandia hasonló részarányokról számolt be a nők esetében. 2001-ben a betegség miatti távollétért (az állami és a szabályozott privát szférában) kifizetett összegek (a rokkantsági járadékok kivételével) az OECD-térségben a GDP mintegy 0,8%-át tették ki, Hollandiában és Norvégiában ugyanakkor meghaladták a 2%-ot.

Sztrájkok

A sztrájkarány (a sztrájk és munkakizárás miatt elveszett napok számának, valamint az alkalmazottak számának aránya) az 1980–84-es 295-ről 2000–2004-re 78,5-re csökkent. A sztrájkérintettség (a sztrájkban résztvevő illetve a munkakizárásban érintett fizetett dolgozók aránya) még gyorsabban (24%-ra) csökkent. Az iparban általában kétszer olyan magas a sztrájkarány, mint a szolgáltatási szektorban (kivéve a közlekedési szektort), átlagos időtartamuk a 2000–2004 közötti időszakban 7,5 nap körüli volt.

A hallgatói teljesítményt elsősorban az oktatáspolitikai és a társadalmi háttér befolyásolja, a ráfordítás kevésbé

2003-ban a matematikában listavezető három OECD-ország (Finnország, Korea és Hollandia) átlagteljesítménye majdnem három tanévnek megfelelő mértékben meghaladta a skála három legalsó fokán elhelyezkedő országokét (Mexikó, Törökország és Görögország). Az országok között az átlagos hallgatói teljesítményben mutatkozó különbségek elsősorban a rosszul teljesítő diákok eredményeinek különbségéből adódnak. Csupán enyhe összefüggés mutatható ki a 6–15 év közötti korcsoportban egy tanulóra jutó ráfordítás és a tanulói teljesítmények között. Több bizonyíték utal ugyanakkor arra, hogy minél korábbi életkorban kerülnek tudásszint szerinti színtezésre a diákok, annál nagyobb eltérések mutatkoznak a tanulmányi eredményekben, és annál alacsonyabb az átlagteljesítmény. Ezenkívül azok a diákok, akiknek a szülei (édesapjuk vagy édesanyjuk) alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek, átlagosan mintegy 1,5 évnek megfelelő matematikai pontszámmal elmaradnak a magasan képzett szülők gyermekeitől. Ugyancsak alacsonyabb tesztpontszámokat érnek el az egyszülős háztartásokban élő diákok, továbbá azok, akik nem a szülőházájukban járnak iskolába, valamint az első generációs bevándorlók (az ott születetteknél átlagosan több mint egy osztálynyinak megfelelő ponthátránnyal).

A szegénység és a jövedelmi egyenlőtlenségek továbbra is fennállnak

A 2000-es évek elején az OECD-háztartások mintegy 10%-ának nem sikerült olyan alapvető igényeket kielégíteni, mint az otthonok fűtése, az egészséges táplálkozás, illetve az egészségügyi ellátás igénybevétele. A medián jövedelem felében meghatározott szegénységi küszöb figyelembevételével a hároméves időszakon át fennálló átlagos szegénységi ráta a 2000-es évek elején 10% körüli volt 17 OECD-országban, és a lakosság 17%-a legalább egyszer a „szegény” kategóriában volt ezen időszak alatt. A „mindig szegény” kategóriába tartozik a 25–64 éves korcsoportban az időszak bármely pillanatában az alacsony jövedelemmel rendelkezők mintegy 40%-a, de a gyermekek közel 50%-a és az idősek több mint 60%-a is. Az egyedül élő nők a férfiaknál nagyobb valószínűséggel szembesülnek a tartós szegénységgel.

A lakáscélú költsékezés a háztartások rendelkezésre álló jövedelmének részeként az 1995-ös közel 20%-ról 2003-ra több mint 21%-ra nőtt. A 2000-es évek elején a bérleti költségek a jövedelemeloszlás alsó ötödében a háztartások jövedelmének több mint 30%-át tették ki a középső és a felső szegmensbe tartozókra jellemző 22 ill. 16%-os részarányhoz képest.

A minimálbérek a medián bérhez képest az 1980-as átlag 50%-ról 2003-ra 43%-ra csökkentek abban a 14 országban, ahol törvényileg előírt minimálbér van. Ez a csökkenés azonban mindössze néhány ország minimál- és mediánbér közötti arányromlását tükrözte, míg az arány az érintett országok többségében javulást mutatott. Az 1990-es évek eleje óta a jövedelmi egyenlőtlenségekben mutatkozó tendenciák eltérnek a mediánnál többet ill. kevesebbet kereső dolgozók esetében. A legmagasabb jövedelemmel rendelkező 10% mediánhoz képesti aránya azon 11 OECD-ország vonatkozásában, melyek adatai rendelkezésre állnak, több mint 4%-kal nőtt. A eloszlás szerinti alsó részben ugyanakkor jelentéktelenek voltak a változások.

A szociális kiadások csökkennek, viszont az egészségügyi kiadások nem

2003-ban a bruttó állami szociális kiadások átlagosan a GDP 20%-át tették ki (az 1993-as 23%-os csúcs után). Az érték a mexikói és koreai 6%-tól a svédországi 30% fölötti arányig terjed. A bruttó állami kiadások vizsgálatára szorítókozó összehasonlítások azonban félrevezetőek. A kormányzatok ugyanis az adórendszeren keresztül is nyújthatnak szociális támogatást – jóllehet általában több bevételre tesznek szert az állami szociális kiadások megadóztatásán keresztül, mint amennyit szociális céllal nyújtott adókedvezményekre költenek –, és forrásait magánkiadások is kiegészíthetik. Ennek eredményeképpen az összes nettó szociális kiadás (vagyis az adóhatástól megtisztított állami és magánkiadások) 2003-ban a GDP 22%-ánál átlagosan valamivel többet tettek ki, a németországi 30% fölötti érték és a koreai 12% alatti érték között mozogva.

2004-ben az OECD-országok GDP-jük közel 9%-át fordították egészségügyi kiadásokra; az Egyesült Államokban mért 15,3% és a Szlovák Köztársaságban és Koreában mért 6% alatti érték között mozogva, ami 1990 óta mintegy 2 százalékpontos növekedést jelent. Az egészségügyi kiadások átlagosan 73%-a állami finanszírozású volt.

Az alacsonyabb iskolai végzettségű, alacsonyabb jövedelmű és alacsonyabb foglalkoztatású rétegekből származó emberek jellemzően fiatalabb korban halnak meg, és rövidebb életük során nagyobb gyakorisággal fordulnak elő náluk különböző egészségügyi problémák. Európában az alacsonyabban képzett emberek várható élettartama mintegy 15%-kal alacsonyabb, mint a magasabb képzettségűeké; és az egészségügyi egyenlőtlenségek a férfiak esetében nagyobbak, mint a nőknél. A születéskor várható élettartam különbségei az egyes etnikai csoportok között is jelentősek. Például az Egyesült Államokban egy afro-amerikai és egy fehér ember, valamint Kanadában egy indián és egy nem indián közötti különbség 6,5 év (1998-ban); Ausztráliában pedig a bennszülöttek és a Torres Strait-szigeti lakosok ill. a nem bennszülött lakosság közötti különbség 18 év (1996–2000).

A 100 000 lakosra jutó öngyilkosságok száma az 1960-ban mért 12,5 körüli értékről az 1980-as évek közepére 16-ra nőtt, majd a 2000-es évek elejére valamivel 12 fölé csökkent. A mutató a legtöbb mediterrán országra jellemző 5 vagy annál is kisebb érték és a Magyarországon, Japánban, Belgiumban és Finnországban mért több mint 20-as érték közé esik. A férfiak kétszer nagyobb valószínűséggel halnak meg öngyilkosságban, mint a nők, bár a nők nagyobb valószínűséggel kísérelnek meg öngyilkosságot. Az idős korokban elkövetett öngyilkosságok aránya az elmúlt két évtizedben jelentősen csökkent, míg a fiatalabb korcsoportokban szinte semmilyen előrelépés nem észlelhető.

A választási részvételi arány magasabb, mint a politikai intézményekbe vetett bizalom

A választási részvételi arányok a Svájcban, Lengyelországban, Kanadában, az Egyesült Államokban, Luxemburgban, Magyarországon és az Egyesült Királyságban jellemző 60% alatti értékek és az Új-Zélandon, Spanyolországban, Dániában, Olaszországban, Koreában, Belgiumban és Izlandon jellemző 80% fölötti értékek között mozognak. Több évtizedes növekedés után az elmúlt évtizedben a legtöbb OECD-országban csökkent a választások részvételi aránya. A részvételi arány valamivel alacsonyabb a nők esetében (a férfiakhoz képest) és a fiatalok körében (a 17–24 év közötti korcsoportban a részvételi arány mintegy 20 százalékponttal alacsonyabb, mint a 65 éves vagy annál idősebb személyeknél). A választási részvételi arány az emberek képzettségével és jövedelmével párhuzamosan nő, mely tendencia a skála legfelső részében egyre kevésbé érvényesül.

A 2000-es évek elején 24 OECD-országban az állampolgárok átlagosan 38%-a számolt be az országgyűlésbe vetett erős bizalmáról. 17 OECD-országban a választadók valamivel alacsonyabb hányada számolt be a kormányzat iránti erős bizalomról, a közszolgálat iránti bizalom ugyanakkor némileg magasabb. Az állampolgárok elégedettségi mutatói nem utalnak a demokráciával való elégedetlenség növekedésére.

A bebörtönzöttségi arányok nőnek, helyenként drasztikusan

Az 1990-es évek elejére jellemző, 100 000 fős népességre eső 100 fős bebörtönzöttségi arány a 2000-es évek közepére átlagosan 130 főre nőtt, az Egyesült Államok 2005-ös mutatója pedig 738 fő 100 000 lakosra vonatkoztatva (1992-ben 505 fő). Minden negyedik fogvatartott előzetes letartóztatott vagy vizsgálati fogságban

lévő fogoly. A nők és a fiatalok (18 év alatt) a börtönnépesség 5 ill. 2%-át teszik ki, a külföldiek részaránya pedig majdnem 20%. Az OECD-országok több mint felében 100% fölötti a börtönök kihasználtsága, míg Görögországban, Magyarországon és Olaszországban a mutató meghaladja a 125%-ot.

A házasságban élők, a magasan képzettek és a foglalkoztatottak elégedettebbek az életükkel

Az élettől való elégedettség szubjektív mérőszámokon keresztül mérhető, aminek során az embereket arra kérik, hogy egy adott skálán (1-től 10-ig) értékeljék elégedettségüket. Ennek alapján az elégedettségi mutatók valamivel magasabbak a férfiaknál, mint a nőknél, valamint a fiatalok és az idősek körében, míg az 51–64 év közötti korcsoportban a legalacsonyabbak, bár az egyes országok között jelentős eltérések tapasztalhatók. A házasságban élők elégedettségi mutatói 10 ponttal magasabbak, mint az elváltaké vagy az özvegyeké. Ezért a kevesebb házasságkötés és a több válás felé mutató tendenciáknak várhatóan súlyos ára lesz az élettől való elégedettség tekintetében. 2004-ben a 100 000 főre jutó házasságkötések száma (26 OECD-ország átlagában) 5,1 volt, ami több mint egyharmadával kevesebb, mint 1970-ben, míg a (100 000 főre jutó 2,3 fős) válási arány az 1970-es szint kétszerese, és 0,2 ponttal magasabb, mint 2000-ben.

Az élettől való elégedettség a tanulmányi előmenetellel együtt is nő, míg a teljes és részmunkaidős dolgozók, valamint az önfoglalkoztatók és a diákok közötti eltérések általában csekélyek. A munkanélküliek mintegy 20 százalékponttal alacsonyabb elégedettségről számolnak be, mint az állással rendelkezők.

© OECD 2007

Ez az összefoglalás nem hivatalos OECD fordítás.

Ez az összefoglalás abban az esetben másolható, ha megemlítsre kerül az OECD szerzői joga és az eredeti kiadvány címe.

**A többnyelvű összefoglalások az eredetileg angol ill. francia nyelvű
OECD kiadványok kivonatos fordításai.**

**Az OECD on-line könyvesboltban díjmentesen állnak rendelkezésre:
www.oecd.org/bookshop/**

További információ kérhető a Közügyi és Kommunikációs Igazgatóság
Jogi és Fordítási Csoportjától.

rights@oecd.org

Fax: +33 (0)1 45 24 99 30

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal
75116 Paris
France

Látogasson el honlapunkra: www.oecd.org/rights/

